

A CSELEKVŐKÉPESSÉGGEL, GONDNOKSÁGGAL ÖSSZEFÜGGŐ EGYES TÖRVÉNYMÓDOSÍTÁSOKRÓL

A kormány által T/2935. számon az Országgyűlés elé terjesztett törvényjavaslat a cselekvőképességgel, gondnoksággal összefüggő törvények első átfogó felülvizsgálata a rendszerváltás és az uniós jogharmonizáció kezdete óta.

A cselekvőképességükben érintett személyek jogi képviselésének nemzetközi normái immár megszilárdultak és az alábbi alapelvek tiszteletben tartásán nyugszanak:

- az egyén önrendelkezési jogát a lehető legnagyobb mértékben tiszteletben kell tartani és meg kell őrizni;
- az egyén fölött gyakorolt jogi fennhatóság csak a legszükségesebb mértékű lehet.

A jogi szabályozás az alábbi megoldásokból kell kiinduljon:

- a cselekvőképesség „igen”-„nem” megítélése helyett (az érintett személy vagy cselekvőképés vagy cselekvőképtelen), rugalmasabb, több fokozatú felosztást kell bevezetni;
- gondnok kirendelésére oly módon, hogy az érintett személy jogi cselekvőképességét teljesen megvonják, csak legvégső megoldásként kerülhet sor;
- az érintettel együtt (vagy az érintett helyett) döntésre feljogosított személy feladatait, jogosultságait pontosan meg kell határozni;
- a korlátozó intézkedéseket időbeli határok közé kell szorítani;
- a döntési jogkör korlátozására csak megfelelő eljárási garanciák mellett kerülhet sor.

A TASZ álláspontja szerint a kormány által benyújtott törvényjavaslat ezeknek a nemzetközi normáknak kíván megfelelni,

egyek megoldásaiban mégis ellentétbe keveredik velük. Alább ezekre a helyekre szeretnénk rámutatni véleményünkben.

A cselekvőképességről

Jelentős előrelépésnek tekinthető, hogy a Javaslát az eddigi szabályozásnál differenciáltabban közelíti a cselekvőképességükben érintettek ügyletképességéhez: lehetőséget ad a bíróságnak arra, hogy egyes ügycsoportok tekintetében fenntartsa az érintett személy teljes cselekvőképességét [Jav. 14. § (6)]. Ugyanakkor a Javaslát azt teszi a bíró feladatává, hogy azokat az **ügyköröket** határozza meg, melyekben az érintett **önállóan járhat**. A TASZ álláspontja szerint nagyobb garanciát jelentene az indokolatlan jogkorlátozásokkal szemben, ha a bíróságoknak **azokat az ügyköröket** kellene meghatározniuk, **melyekben** a cselekvőképességében érintett **önállóan nem járhat el**, segítségre szorul. Ez felelne meg annak a nemzetközileg elfogadott elvnek, hogy az ember önrendelkezési jogának korlátozása csak **nem a jog meghagyását, hanem a korlátozását kell indokolni**. Ezt a megoldást követi a német szabályozás is (Betreuungsgesetz, 1990).

Ha a bíróságnak az érintett által önállóan képviselhető ügycsoportokat kell meghatároznia, még az is előfordulhat, hogy valaki azért nem gyakorolhatja – például – a közügyekhez való jogait, mert a bíróság ügyének tárgyalása során nem mutatott érdeklődést e döntési kör vizsgálata iránt. A bizonyítás lefolytatása mindenképp arra kell irányuljon,

hogy milyen ügyekben **nem képes** az alperes ügyei vitelére. Erre nézve kell a bíróságnak a tényeket szemrevételeznie, az érintetteket meghallgatnia.

Az Emberi Jogok Európai Bizottsága az Ollila v. Finland ügyben úgy foglalt állást, hogy a gondnokolt számára előreláthatóak kell legyenek a gondnokság alá helyezésének következményei. Az **előreláthatóság követelményének** is elegendő tesz az a szabályozás, amely azokat az ügyköröket rendeli meghatározni, amelyekben az érintett helyett gondnoka fog dönteni.

Ugyanakkor az a megoldás, hogy a bíróság az önállóan gyakorolható ügycsoportokat határozza meg, alkalmazható volna a **kizáró gondnokság** alá helyezett személyeknél.

Javaslatunk

A variáció: – A gondnokság elrendelésének szabályai a Javaslathoz képest úgy változnának, hogy a bíróság meghatározza **azokat az ügycsoportokat, amelyekben a gondnokság alá helyezett nem járhat el önállóan**.

B variáció: – Korlátozottan cselekvőképességű minősített személyek esetén azokat az ügycsoportokat határozná meg a bíróság, amelyekben a korlátozó gondnokság alá helyezett nem járhat el önállóan.

- Cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezésnél pedig azokat az ügycsoportokat nevezné meg a bíróság, amelyekben az érintett egyedül (vagy gondnokával közösen) jogosult dönteni. (Erről l. „A cselekvőképesség hiányáról” c. szakaszt a 2. oldalon.)

A cselekvőképességgel összeegyeztethető ügycsoportokról

A cselekvőképesség fenntartását megengedő ügycsoportoknak a Javaslat Ptk. 14. § (6) bekezdésében szereplő felsorolásában az **egyes ügycsoportok definíciója** nem kellően átgondolt. Bár az ügykörök felsorolása természeténél fogva nem lehet teljes körű, **néhány további kérdéskör** szerepeltetését fontosnak tartjuk. Ennek az észrevételnek természetesen akkor van jelentősége, ha a jogalkotó a fenti javaslatot sem A, sem B variációjában nem fogadja el.

Javaslatunk

- A 3. számú ügycsoportban nem célszerű együtt szerepeltetni – s majdan egyként megítélni – a házassági vagyongalappal kapcsolatos nyilatkozatra és a többi, személyes jellegű családjogi nyilatkozatra való képességet. Megoldást jelenthet, ha a bíróság egyenként dönt a **családjogi kérdések válfajairól**.
- Hasonló problémát látunk a 8. számú ügycsoport meghatározásában. Az egészségügyi ellátással számos jogosítvány függ össze, így az érintett egészségügyi önrendelkezési joga, az ellátással kapcsolatban felmerülő vagyoni jogi igénye, de az őt hozzátartozói minőségében megillető jog is! Itt is célszerű lenne elkülönülten kezelni az **egészségügyi önrendelkezési jog** gyakorlására (saját kezeléséhez kapcsolódó döntések) való képességet az egészségügyi ellátással kapcsolatos egyéb jogok gyakorlására való képességtől.
- A felsorolásba kerüljön be a **közügyek intézésében való részvétel** képessége. Ebbe a gyűjtőfogalomba tartozhatna, egyebek mellett, az egyesületi tagság kérdése. Külön szeretnénk kiemelni annak jelentőségét, hogy az érintettek a beteg-érdekvédelmi szervezetekben – akár tisztségviselőként is – részt vehessenek.
- A Javaslat nem tér ki az érintettek (közigazgatási, ill. polgári) **eljárás-kezdeménnyezési jogára**. Álláspontunk szerint egyértelműen ki kell mondani: az eljárás-kezdeménnyezési jognak mindig az alapul fekvő ügyletre való képesség sorát kell osztania, egy jognak ugyanis immanens része az érvényesítésére való jogosultság (pl. ingatlanvagyonnal kapcsolatos rendelkezési jog és telekkönyvi eljárás kezdeménnyezése).

• A Javaslat Ptk. 16. §-a nincs harmóniában a 14. § (6) bekezdésével. Ha egyszer valakit a bíróság bizonyos ügycsoportban ügyletképesnek tartott, akkor ez a személy az adott ügycsoportban a **gyámhatóság jóváhagyása (16. §) nélkül** tehet érvényes jognyilatkozatot.

A korlátozás időszakos felülvizsgálatáról

A TASZ előrelépésnek tekinti, hogy megjelenik a polgári anyagi jogban a kötelező felülvizsgálat, ill. a felülvizsgálati időköz maximalizálása (Jav. 14/A. §).

Ugyanakkor a Magyar Köztársaság Alkotmányával és az európai normákkal élesen ellenkezőnek tartjuk, hogy a Javaslat a cselekvőképtelenek esetében csak kivételképpen tartja szükségesnek a felülvizsgálatot. A pszichiátria és a rehabilitációs szakmák tevékenysége nyomán a pszichés betegségek gyógyíthatóak, illetve lefolyásukban hosszú tünetmentes időszakok teremthetők, a szellemi képességeikben érintettek képességei fejleszthetők. Az, hogy valaki egy adott időpontban nem rendelkezik az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel, nem jelenti azt, hogy ez az állapot végérvényes volna.

Alkotmányos demokráciában megengedhetetlen, hogy bárkit az időszakos felülvizsgálat automatizmusát mellőzve, gyakorlatilag **végleges teljes hatályú gondnokság** alá helyezzenek. Az esetleg mégoly csekély mértékű – bár egy-egy ügycsoportban adott esetben lényeges – állapotváltozást évtizedekre előre kizáró, ráadásul a tudomány változatlanosságát is feltételező megoldás alapvetően sérti az emberi méltósághoz fűződő jogot.

Az Európa Tanács e témában született ajánlása [R.(99)4] is alapelvnek tekinti, hogy a cselekvőképességről hozott döntést időszakonként felül kell vizsgálni. A dokumentum tartalmazza a **döntési képesség maximális megőrzésének elvét**: ezt az alapelvet is sérti, ha elmarad a döntési képesség korlátozásának időszakos vizsgálata, hiszen emiatt esetenként a szükségesnél korlátozóbb intézkedés marad érvényben.

Aggályosnak tartjuk, hogy a felülvizsgálati eljárásban lehetőség nyílik a jogkorlátozás mértékének **növelésére**. A gondnokság szükségességének felülvizsgálata **nempéres eljárásban** is megtör-

ténhet, így az nem irányulhat a gondnokság fokozatának szigorítására. Álláspontunk szerint a **jogkorlátozás mértékének növelésére csak péres eljárásban** kerülhet sor.

Javaslatunk

- A felülvizsgálati eljárás **megindítására jogosultak** körét ki kell egészíteni a gondnoklaltal és a gondnokkal, illetve mindazokkal, **akik a gondnokság alá helyezést kezdeménnyezhetik**. Azt is rögzíteni kell, hogy a felülvizsgálati eljárás kezdeménnyezésének elmulasztása – a gondnok és a gyámhatóság részéről – egyúttal a személyhez fűződő jogok megsértését is jelenti. E nélkül ugyanis a törvényi maximum nem nyújt garanciát az érintett számára.
- A **felülvizsgálati eljárás a kizáró gondnokság alatt állókra is ki kell terjedjen**: a felülvizsgálati időszakot az ő esetükben is a törvényben maximalizálni kell.
- A bíróság a felülvizsgálat során egyes ügycsoportokra nézve a gondnokság hatályát korlátozhatja, megszüntetheti; perindítás nélkül lerövidítheti; megállapíthatja a cselekvőképtelenség feltételeinek fennálltát és megállapíthatja egyes ügycsoportokra nézve a korlátozás (további korlátozás) feltételeinek fennálltát. A **felülvizsgálatot végző bíróság** azonban a **gondnokság hatályát** semmilyen irányban **nem növelheti**: határidő kitűzése mellett, saját megállapításaira hivatkozva, felszólíthatja az arra jogosultakat perindításra.

A cselekvőképesség hiányáról

A Javaslat fenntartja a Ptk. definícióját, mely szerint cselekvőképtelen az, akinek belátási képessége **állandó jelleggel teljesen hiányzik**. A felülvizsgálat szükségességénél szoltunk arról, miért elfogadhatatlan a belátási képesség hiányát állandónak tekinteni és időbeni korlátok nélkül kezelni. Ugyanilyen fontos, hogy a képesség hiányának mértékéről is lehessen differenciáltan dönteni.

A döntési képesség maximalizálásának korábban már idézett nemzetközi alapelvét figyelembe véve, a korlátozás úgy lehet jogszerű, ha csak a legszükségesebb mértékben szűkíti az érintett jogi cselekvőképességét.

Adott cselekvőképességi szinten a **belátási képesség az élet különféle területein**

eltérő mértékben csökkenhet. Ezen alapul az a gyakorlat, hogy a cselekvőképességet korlátozó gondnokság csupán az ügykörök egy részére terjed ki. De ez a megállapítás minden cselekvőképességi szinten egyformán igaz. Ezért a cselekvőképességet kizáró gondnokságról rendelkező bíró számára szabadabbá kell tenni az utat, hogy személyre szabottan mérlegelhesse annak lehetőségét: megállapíthatók-e olyan kivételes döntési körök, ahol az egyébként cselekvőképtelen személy korlátozott (vagy éppen teljes) ügyletképeséggel rendelkezhet. Ennek megfelelően kell meghatározni a cselekvőképességet kizáró gondnokság intézményét.

Javaslatunk

- A cselekvőképességet kizáró gondnokság alá az a nagykorú személy helyezhető, akinek ügyei vitéléhez szükséges **belátási képessége** – pszichés állapota vagy szellemi fogyatkozása miatt – **tartósan és túlnyomó mértékben hiányzik**.
- A bíróság ítéletében kivételképpen meghatározhat olyan **ügycsoportokat, amelyben a gondokolt gondnokával együttesen (vagy önállóan) is eljárhat**.

Kiskorú teljesítésre kötelezéséről

A TASZ aggályosnak tartja, hogy a Javaslat Ptk. 13/B. § (2) bekezdése fenn tartja azt a korábbi szabályt, miszerint az a kiskorú, aki cselekvőképességét illetően a másik felet megtéveszti, a szerződés teljesítésére is kötelezhető.

Úgy véljük, ez a rendelkezés éppen a cselekvőképesség korlátozásának, mint jogvédő intézkedésnek való felfogása ellen szól. Ha a gyermek cselekvőképességét korlátozza a jog, azt azért is teszi, hogy ne tartozzon felelősséggel olyan dolgokért, amelyek mérlegelésére nem képes.

A kiskorúak által okozott károkért való polgári jogi felelősségről a Ptk. kárfelelősségi – Javaslatlal nem érintett – szabályai amúgy is rendelkeznek.

A gondnokrendelésről

A Javaslat továbbra is a gyámhatóságok feladatává tenné a gondnok személyének kijelölését [Jav. 19. § (1)]. Álláspontunk szerint a gondnok személyének és

pontos feladatainak megnevezése a bíróság hatáskörébe kell tartozzon. A döntési képesség differenciáltabb vizsgálatán alapuló bírósági eljárásnak fontos eleme kell legyen, hogy ki lenne az a személy (vagy személyek), aki (akik) a szükséges döntéseket elfogulatlanul, kizárólag a gondnokolt érdekeinek szem előtt tartásával meghozná. Ezt a megoldást követi az osztrák gondnoksági törvény, amikor a bíróság hatáskörébe utalja a gondnok kinevezését és feladatköreinek meghatározását (Bundesgesetz über die Sachwalterschaft, 1983).

Az eddigi tapasztalatok arra is utalnak, hogy a gyámhatóság gyakran önkényesen jelöli ki a gondnok személyét, döntésével szemben az érintett nem sok eséllyel léphet föl. A gondnok személyének kijelölése súlyos visszaélés farrása lehet, nem helyes a döntést egy hivatali ügyintéző kezében hagyni.

Számos országban (pl: Anglia, Kanada, USA) jogi lehetőséget nyújtanak arra, hogy az érintett előre rendelkezzen arról a személyről, akit cselekvőképtelensége esetére feljogosít a képviselőt (durable power of attorney). Van példa hasonló jogi megoldásra az egészségügyi ellátások igénybevételekor (az egészségügyi törvény lehetővé teszi a kezelési döntés átruházását az okiratban előzetesen megjelölt személyre). A Javaslat hasonló megoldással él, amikor a szülők esetében lehetővé teszi, hogy haláluk esetére rendelkezzenek arról, ki töltsen be gyermekük mellett a gondnok szerepét [Jav. 19/A (2). §]. Lehetőséget kell teremteni arra, hogy a cselekvőképes személy okiratban előre megjelölhesse azt a személyt, akit esetleges cselekvőképtelensége esetére a vagyoni vagy személyi döntésekre feljogosít. A bíróság a gondnok személyéről való döntésekor első helyen az érintett által korábban az adott feladatkörre (személyi, vagyoni vagy mindkettő) megjelölt személyt nevezhetné ki.

A gondnok feladatköreinek, jogosultságainak meghatározása komoly garanciát jelent, különös tekintettel arra, hogy az új szabályozás differenciáltabb elbírálatást vezet be a cselekvőképesség megítélésében, s ezzel együtt a gondnok szerepe is differenciáltabbá válik. Esetenként különböznek majd az ügykörök, amelyekben a gondnoknak az érintett képviselőtében el kell járnia, ezzel összefüggésben különböznek a gondnok feladatai is. Fontos a pontos rendelkezés e területen azért is, mert többnyire családtagot jelölnek ki gondnoknak, akitől a bí-

rői iránymutatás hiányában még kevésbé várható, hogy tisztában legyen jogosultságaival.

Javasoljuk, hogy a gondnok kapjon általános megnevezést, aszerint, hogy milyen típusú ügycsoportokra nevezték ki. Ismert megoldás, hogy a törvény kétféle gondnokot nevez meg:

- Pénzügyek gondnoka: fizetési teljesítések, munkaügyek, bankügyek, befektetések, adás-vétel, örökösödési ügyek stb.
- Személyi ügyek gondnoka: kezelési, szociális ellátási ügyek, lakhatás, intézményi szolgáltatások igénybevétele, stb.

Helyes lenne arra is jogi lehetőséget teremteni, hogy a feladatkörök gyakorlása terén felmerülő **jogvitákkal a felek a bírósághoz fordulhassanak**. Jelenleg a gondnok és gondnokoltja között támadt vitában a gyámhatóság dönt, függetlenül az ügy súlyától [Jav. 14/B § (1)]. Ha például a jogvita tárgya az érintett pszichiátriai bentlakásos otthonban való elhelyezése, akkor a tiltakozó gondnokolt helyett a gyámhatóság ügyintézője írhatja alá az elhelyezés tudomásul vételét, jöllehet az érintett nem cselekvőképtelen, csak korlátozottan cselekvőképes [1993. évi III. tv. 93. § (2)]. Ilyen súlyú ügyekre mindenképp biztosítani kell a bírói út lehetőségét.

A többes gondnokrendelésnek a Javaslat 19/B. §-ban szereplő szűkítése – csak akkor lehet még egy gondnokot kirendelni, ha a feladat külön szakértelmet kíván – felesleges, éppen a többes gondnokrendelés lényegének mond ellent. Akkor kell egy gondnokoltnak több gondnokot kirendelni, ha azt ügyei természeté megkívánja.

Javaslatunk

- A bíróság a cselekvőképesség korlátozását kimondó ítéletében **rendelkezik a gondnok(ok) személyéről**.
- A gondnok kirendelésnél figyelembe kell venni a nagykorú személy **előzetes jognyilatkozatát a gondnok személyét illetően**.
- A bíróság ítéletében **meghatározza a gondnok feladatköreit**.
- A gondnokolt pénzügyeinek intézésére kirendelt **pénzügyi gondnok** – bíróság által közelebbről meghatározott – feladatkörébe tartozhatnak fizetési teljesítések, munkaügyek, bankügyek, befektetések, adás-vétel, örökösödési ügyek stb.
- A gondnokolt személyi ügyeinek intézésére kirendelt **személyi gondnok** – bíróság által közelebbről meghatározott – feladatkörébe tartozhatnak a szociális és

járta már a kórházat. A gondnokság alá helyezési eljárás megindításának eleve feltétele egy orvosi vélemény a cselekvőképesség érintettségéről. Miért lenne szükség kórházi megfigyelésre?

A pszichiátriai intézeti beszállítás a személyes szabadságjogok súlyos korlátozását jelenti, erre jogállamban bíróság döntésére is kizárólag akkor kerülhet sor, ha a beteg veszélyeztető állapotban van. Az egészségügyi törvény hasonlóképpen rendelkezik: nem teszi lehetővé, hogy a beteg érdekei védelmében rendelkezzen el beszállítást, ha az állapota egyébként nem veszélyeztető. Elfogadhatatlan, hogy egy nem veszélyeztető állapotú nagykorú személyt akarata ellenére pszichiátriai osztályon lehessen tartani egy hónapig, annak megállapítására, hogy képes-e ügyei vitelére.

Az **eljárási érdekről**: A gyógyintézeti elhelyezés elrendelése pusztán eljárási – „pergazdasági” – érdekből, még bírói döntés esetén is, nyilvánvalóan aránytalan jogkorlátozást jelent. Erre csak végső esetben és a lehető leghosszabb időtartamra lehet törvényes felhatalmazást adni.

Javaslatunk

- az alperes orvosi vizsgálatát intézeti elhelyezés formájában **csak eljárási érdekből** lehessen elrendelni az alábbi garanciák mellett:
 - a) ha az alperes az igazságügyi orvosi vizsgálaton nem jelenik meg, a második idézésben fel kell hívni a figyelmét arra, hogy a vizsgálat lefolytatása érdekében intézeti elhelyezése rendelhető el;
 - b) ha az alperes a második idézésre sem jelenik meg a szakértői vizsgálaton, akkor elrendelhető, hogy a mentőszolgálat állítsa elő a vizsgálatra, ha ez valamiért nem lehetséges, akkor közvetlenül gyógyító intézetbe való beszállítása rendelhető el;
 - c) a vizsgálat elvégzése céljából az alperest **nyolc napon** túl nem lehet intézetben tartani.

Általános eljárásjogi kérdésekről

A Javaslattal 14. § (3) bek. és 15. § (3) bekezdése nem mondja meg, hogy a közeli hozzátartozónak **mennyi időn belül kell az eljárást kezdeményeznie**, mikortól illeti meg ez a jog a gyámhatóságot.

Ez a hiányosság hatósági önkénynek nyithat teret.

A peres eljárás kizárólag akkor jelent garanciát, ha az érintett személy világos, egyértelmű és főként **egyenrangú eljárási jogosítványokkal** (például: bizonyítási indítványok önálló megtétele) rendelkezik, különösen az általa indított perekben, illetve akkor, amikor még nem áll gondnokság alá helyezést kimondó ítélet hatálya alatt. Alapvető követelmény, hogy saját maga indítványozhassa a nyilvánosság kizárását a beszámítási képességét taglaló tárgyalásról.

A bíróság az alperes részére ügygondnokot rendel ki (Jav. 308. §). A tapasztalatok szerint a legkritikább esetben kerül sor arra, hogy az ügygondnok az alperest felkeresse, tájékozódjon tőle az ügy körülményeiről, felkészítse őt a tárgyalásra. Javasoljuk, hogy a törvény tegye az **ügygondnok köteleességévé, hogy az általa képviselt személyt a tárgyalás előtt személyesen megkeresse**. Pontosabban ezt írja elő az egészségügyi törvény a pszichiátriai beteg ügygondnoka számára, aki a kezelés elrendelésére irányuló bírósági eljárásban képviseli a beteget [Eütv. 201. § (5) bekezdés].

Az ideiglenes gondnokrendelésről és a zárlatról

A Javaslattal a jövőben is megengedné, hogy a gyámhatóság ideiglenes gondnokot jelöljön ki a cselekvőképtelen személynek „azonnali intézkedést igénylő esetben” [Jav. 18/A. § (1) bekezdés]. A TASZ álláspontja szerint a generális jogkorlátozások – így például az előzetes letartóztatás – esetében elsőrangú alkotmányos követelmény a bíróság döntési monopóliumának rögzítése. **Hatóság még ideiglenes hatállyal sem helyezhet valakit gondnokság alá, mivel még ideiglenes jelleggel sem vonhat el egy sui generis bírói mérlegelési és döntési jogkört**. Felesleges is, hogy a gyámhatóság rendeljen ki ideiglenes gondnokot, mert amennyiben sürgős gondnokrendelésre van szükség, akkor a bíróság a jelenlegi törvény szerint is, még a per lefolytatása előtt ideiglenes gondnokot rendelhet ki.

Egyedül a perbíróság jogosult – lehetőség szerint még a tárgyalás előtt – ideiglenes intézkedésében ideiglenes gondnokrendelésre és a zárlat hatályának

fenntartására. A jogállami elvárások mellett az esetleges visszaélések kiszűrése is indokolja a hatósági jogkörök radikális visszametszését ezen a területen.

A vagyoni zárlat esetében, mivel ez szűkebb körben érint alapvető jogokat, elégséges garanciát jelent, ha a gyámhatóságot a zárlat elrendelése esetén azonnali perindítás kötelezi.

Javaslatunk

- a Javaslattal 18/A. §-t – alkotmányos okokra is hivatkozva – el kell hagyni, **ideiglenes gondnok kirendelése a bíróság jogkörébe tartozik**;
- a hatóság a vagyoni zárlatot csak perindítás mellett, ügyészi jóváhagyással, meghatározott időre, ill. a bírói döntésig rendelheti el.

Központi nyilvántartás létrehozásáról

A TASZ aggályosnak tartja, hogy a gondnokság alatt álló személyekről központi nyilvántartás készüljön. A Javaslattal Pp. 311. § (4) azoknak is lehetőséget ad a központosított nyilvántartásból való informálódásra, akik csak valószínűsíthető jogi érdeküket. A jogi érdek valószínűsítése alkotmányos mércével mérve nem minősül a különleges adatokhoz való hozzáférés elfogadható indokának. Fontos szempont továbbá, hogy a nagykorú személy, gondnokság alá helyezés nélkül, állapotánál fogva is cselekvőképtelennek minősülhet. Így a szerződni vagy egyéb jogügyletbe bocsátkozni kívánó félnek amúgy sem szolgáltat teljes biztonságot a névjegyzék adatainak megismerése.

A visszaélések és a jogtalan adatkezelések megelőzésére megoldást az kínálta, ha a **nagykorú személy maga igazolást a gyámhatóságtól, ha valamilyen ügylet során a másik fél ezt a feltételt szabná**. A lakóhely szerinti gyámhatóság rendelkezik a gondnokoltak pontos listájával, a bírósági ítéletek másolatával (többnyire ők kezdeményezik a gondnokság alá helyezési eljárást, minden esetben ők felügyelik a gondnokok munkáját, az ő feladatuk a felülvizsgálati eljárás kezdeményezése), így **szükségtelen az adatvédelmi szempontból eleve aggályos központi nyilvántartás létrehozása**. Illetéktelen személy sem férhet a különleges adat birtokába, hisz az igazolást csak maga az érintett kérheti.

Javaslatunk

- A 311. § (4) és (5) bekezdése maradjon el.
- A nagykorú személy a lakóhelye szerinti gyámhatóságtól igazolást kérhet arról, hogy nem áll cselekvőképességet korlátozó gondnokság alatt.
- A cselekvőképességet korlátozó gondnokság alatt álló személy ugyanitt kérhet igazolást arról, hogy a megnevezett ügycsoport vonatkozásában jogosult-e önállóan eljárni.

Az egyéb törvénymódosításokról

A cselekvőképességre irányadó joganyag revíziója aligha teljes az 1997. évi CLIV. tv. kapcsolódó szabályainak felülvizsgálata nélkül. Egyrészt azért, mert

az alapvető kategória – a cselekvőképesség, illetve annak hiánya – esetében az egészségügyi törvény a jelenleg hatályos Ptk.-ra támaszkodik, s így az egymástól elkülönülő törvénymódosítás jogalkalmazási problémákhoz vezethet.

Másrészt az egészségügyi törvény nemcsak a jelenleg hatályos Ptk. differenciálatlanságait veszi át, hanem a betegjogok gyakorlása terén még az egyébként korlátozottan cselekvőképes személyeket is cselekvőképtelennek tekinti, s ezzel jognyilatkozat-tételi jogosultságukat gyakorlatilag megszünteti. Ezt a megoldást az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette. A bíróság ez év októberében hozott határozata 2001. december 1-i hatállyal megsemmisítette az egészségügyi törvénynek azt a rendelkezését, amely a korlátozottan cselekvőképes betegek egészségügyi ellátással kapcsolatos önrendelkezési jogát egyként ítélte meg a cselekvőképtelen betegekével.

A gondnokság alatt álló személyek tipikusan hosszabb-rövidebb ideig gyógyintézeti, egészen pontosan pszichiátriai kezelés alatt is állnak. Ezért az egészségügyi törvény nem egy szaktörvény a sok közül, hanem a cselekvőképességében korlátozott polgároknak a Polgári Törvénykönyvvel egyenlő súlyú státustörvénye.

A cselekvőképességet érintő kérdéskör újraszabályozása nem lehet teljes az egészségügyi törvény kapcsolódó szabályainak átdolgozása nélkül.

Ezek kikerülhetetlen érvek mellett, hogy a Ptk. új szabályainak hatálybaléptetésével egyidejűleg át kell dolgozni az egészségügyi törvénynek azokat a szabályait, amelyek érintik a cselekvőképesség kérdését, erről a Javaslattalban rendelkezni kell.

Kiadta a

TASZ

2000 DECEMBERÉBEN

1114 BUDAPEST,
Eszék utca 8/B. fszt. 2.
Tel./Fax: 1-209-0046; 1-279-0755
e-mail: tarsasag@elender.hu
<http://www.c3.hu/~hclu/>